

Nr 627

Av fru **Hamrin-Thorell m. fl.**, angående familjepolitiken.

(Lika lydande med motion nr 780 i andra kammaren)

Familjestrukturen har i vårt land liksom i det västerländska samhället i övrigt gradvis genomgått förändringar. Sålunda har bl. a. en ständig ökning av antalet gifta förvärvsarbetande kvinnor ägt rum. Industrialiseringen och senare urbaniseringen har bidragit härtill. Allt under det att en genomgripande förvandlingsprocess har ägt rum inom familjeenheter:na har samhällets familjepolitiska åtgärder präglats av punktstöd och pålappningar utan synbarligare konsekvens och medveten målinriktning. En naturlig följd härav har blivit, att en rättvisande bild av familjernas situation är svåråtkomlig. Obestriddligen har dock barnfamiljerna i betydande grad släpat efter i standardutvecklingen i förhållande till övriga grupper.

Allmänna barnbidrag

I fjol yrkades från vårt håll en höjning av barnbidragen från 550 till 660 kronor. Förslaget motiverades dels av att familjepolitiken i allmänhet behövde förstärkas och dels av att kompensation borde ges för de av regeringen då föreslagna hyreshöjningarna. Vårt yrkande avsågs.

Regeringen föreslår nu själv en höjning av de allmänna barnbidragen. Vi har ingen invändning mot regeringens förslag på denna punkt. Men det måste beklagas att barnfamiljerna genom socialdemokratiens motstånd i fjol icke redan då fick sin välmotiverade förbättring. Den nu föreslagna höjningen av barnbidragen utgör i verkligheten icke något annat än en inknappning av den eftersläpning som inträffat för barnfamiljerna i ekonomiskt hänseende. Den bör således ses som ett *steg* på vägen mot en fortsatt socialpolitisk reformgiv till stöd för barnfamiljerna under de närmaste åren.

Sambeskattning och förvärvsavgifter

Trots en begränsad delreform för några år sedan ger förvärvsavgifterna fortfarande icke två förvärvsarbetande makar en "neutral" skattemässig behandling i förhållande till behandlingen av familj med en inkomstagare och än mindre på något realistiskt sätt kompensation för de merkostnader som är förenade med den gifta kvinnans förvärvsarbete utanför hemmet. I stället verkar skattebestämmelserna som en stark hämsko. Stora grupper av gifta

kvinnor — många med lång och dyrbar utbildning — anser det icke tillräckligt lönande att förvärvsarbete. En vid ett nationalekonomiskt seminarium gjord undersökning har visat, att en förändring av skattebestämmelserna skulle på ett så besvärande bristområde som t. ex. sjukvården positivt medverka till ett ökat utbud av sjuksköterskor. Skatteregler som försvårar ett fritt val mellan hemarbete och förvärvsarbete är till stort förfång för samhällslivet med dess markanta brist på arbetskraft, inte minst på områden för vilka för närvarande ett stort antal kvinnliga icke förvärvsarbetande finns utbildade.

I princip bör också den orättvisa undanröjas som medför en genom sambeskattningen negativ effekt på grund av äktenskapet som sådant. Det bör vara möjligt att som ett resultat av skatteberedningens arbete få förslag till någon form av spärregel som undanröjer det missförhållande som ligger i en på grund av blott och bart äktenskapet som sådant föranledd betydande skattehöjning. Det skulle kunna vinnas genom en rätt till särtaxering för två förvärvsarbetande makar i likhet med vad som är fallet i Norge.

Det är i högsta grad angeläget, att förvärvsavdraget ges en sådan utformning och sådant innehåll, att det tar tillräcklig hänsyn till de med förvärvsarbete utanför hemmet förenade nödvändiga kostnaderna. Vidare är det angeläget, att förvärvsavdraget utformas så att det gör det möjligt även för små inkomsttagare med en full eller nära nog full arbetsinsats att utnyttja helt förvärvsavdrag. Förvärvsavdraget bör därför dels höjas kraftigt och dels justeras så att det bättre beaktar de små inkomsttagarnas ekonomiska situation.

I särskilda motioner från vårt håll föreslås en omedelbar höjning av förvärvsavdragen, och vi hänvisar till dessa motioner.

Service

Den moderna samhällsutvecklingen med dess ändrade familjestruktur framhäver betydelsen av att serviceanordningar av skilda slag står till barnfamiljernas förfogande.

Antalet enskilt anställda för hemhjälp har påtagligt minskat under ett stort antal år. Det vore orealistiskt att kalkylera med att sådan arbetskraft skulle komma att finnas i någon större utsträckning i framtiden. En sådan utveckling kan samhället inte bara blunda för. Det behövs något ytterligare än att kort och gott konstatera dess existens. Särskilt angeläget är det att man genom ett radikalt grepp bidrar till skapande av en bostadsproduktion som tar hänsyn till den förändrade befolkningsstrukturen med allt större antal förvärvsarbetande som har barn och allt större antal gamla som lever isolerade utan möjlighet till hjälp från sina anhöriga.

Bostadsproduktionen har under en lång följd av år skett mycket slumpmässigt i fråga om val av bostadstyper. Tillfälligheter har ofta fått spela den avgörande rollen vid bestämmande av bostadstyp, och bostäder med en koncentration av serviceanordningar har man som regel över huvud taget inte ägnat intresse.

En administrativ enhet bestående av ett eller flera större bostadskomplex, stundom med ett visst "omland", skulle kunna bilda ett tillräckligt underlag för de mest skiftande serviceanordningar med t. ex. försäljning av färdiglagad mat, restaurang, inlämningstvätt, expediering och mottagning av bud, daghem, lekskolor, isoleringsavdelning för sjuka barn och för barn till föräldrar på resor eller i skiftarbete, sjukavdelning, kvoterad hemhjälp osv. Med tanke på den osedvanligt starka koncentrationen här i landet till stora höghustyper — där fördelar av här avsett slag skulle gå att utvinna men där hittills närmast endast höghusens nackdelar blivit uppfångade — finns det anledning att överväga om detta traditionella storhusbestånd över huvud taget skall ökas. Kanske bör i stället planeringen snabbt inriktas på en serviceinställd och i verklig mening modernt familjevänlig bebyggelse. Med tanke på den noggranna planering som måste föregå en reform av detta slag kan den kanske inte komma utan några centrala initiativ, framför allt så länge bostadsmarknaden kännetecknas av en så överväldigande efterfrågan att praktiskt taget allting är begärligt.

Daghem och familjedaghem

Därest samtliga barn under 7 år till förvärvsarbetsande föräldrar skulle få tillfälle vara på daghem, skulle platserna räcka till endast för ungefär en tiondel. Mot den bakgrunden är de föreslagna ökningarna av daghemplatser i statsverkspropositionen av mycket underordnad betydelse. Det är givet, att daghemplatser icke efterfrågas för hela denna stora grupp. Emellertid är spännvidden mellan efterfrågan och tillgång obestridligen alltför stor. Omedelbara, till det aktuella behovet avpassade investeringar i daghem skulle med hänsyn till hittillsvarande brister i utbyggnadstakten kräva en enorm resursanvändning. Emellertid bör även från statens sida stimuleras till skapande av goda familjedaghem. TCO-undersökningen om dessa frågor visade stort intresse för just familjedaghem. För många är de tydligen en särskilt eftertraktad och lämplig form för barntillsynen, och de har dessutom företräden framför daghemmen genom att vara billiga och möjliga att snabbt få till stånd.

Det är vidare viktigt, att daghemmen får en mindre stereotyp utformning än vad som hittills varit fallet. De tider då barnen tas emot är ingalunda avpassade till arbetstiderna inom skilda yrken. Exempelvis på vårdområdena föreligger dålig överensstämmelse mellan arbetstider och daghemstider. Det är också nödvändigt, att daghemmen får möjlighet att ta emot infekterade barn.

Vi föreslår att frågan om bidrag till familjedaghem tas upp till förutsättningslös utredning.

Socialhemhjälp

Möjligheterna för ensamstående och familjer att få hemhjälp är en stor fråga för dem det gäller. Under sjukdom och på ålderns dagar blir det särskilt ange-

läget att få tillgång härtill. I avvaktan på den proposition om social hemhjälp som kommer senare under riksdagen avstår vi nu från att lägga fram förslag.

Förebyggande psykisk hälsovård

Det psykiska hälsotillståndet är på ett helt annat sätt än det kroppsliga svårt för den enskilde att få ett grepp om. Symtombilden är än oklarare än för fysiska sjukdomar, och de psykiska störningarna föranleder på grund av sin svårbegriplighet ofta felaktig behandling.

Genom barnvårdscentralerna har goda möjligheter givits att från födelsen följa ett barn och dess fysiska utveckling och att ge råd och hjälp till intresserade, tveksamma och stundom okunniga föräldrar. Detta har för föräldrarna upplevts som ett positivt stöd och har ur hälsosynpunkt spelat en betydande roll.

De tidigare barnåren har dock enligt barnpsykologisk expertis en avgörande betydelse för individens framtida utveckling. Det är därför av största vikt att man genom en fortlöpande psykisk hälsovård av förebyggande natur får möjlighet att tidigt spåra och behandla psykiska störningar. Utsikten till framgång med behandlingen av sådana störningar är väsentligt större om man kan påbörja behandlingen på ett tidigt stadium.

Inte minst med tanke på den ökade omfattning i vilken psykiska störningar och sjukdomar förekommer finns det anledning att ägna den förebyggande vården stort intresse. Med fördel skulle en psykisk hälsovård kunna knytas till barnvårdscentralerna genom anställda barnpsykologer, som finge arbeta under en konsulterande barnpsykiaters ledning. Vi förordar att en utredning härom kommer till stånd.

Barnpsykologisk forskning

Den barnpsykologiska forskningen i vårt land är ett starkt försummat område. Hemmen befinner sig sedan några årtionden i en stor omvandlingsprocess, och barnens livsvillkor och utvecklingsbetingelser har därigenom väsentligt förändrats. Hur dessa förändringar påverkat barnens uppväxtbetingelser vet vi emellertid inte med säkerhet. Bestämda uttalanden görs i olika riktningar. Tillräckligt sakmaterial saknas tydligen. Det är därför nödvändigt att forskning på detta område kommer till stånd. Inte minst är det angeläget med vetenskapligt underlag för att avgöra hur utbyggnaden skall ske av daghem, lekskolor och andra institutioner för barn som på grund av tidigare eftersläpning blivit eftersatta. Inrättande av en professur i barnpsykologi är därför ett självklart krav. Likaså anser vi, att ett ökat statligt stöd till utvecklingspsykologisk forskning är nödvändigt. Endast genom en ökad forskning kan någon klarhet vinnas i den känsloladdade debatt som nu pågår om bl. a. familjedaghem liksom om barntillsynens former i allmänhet.

Familjerådgivning

Det stigande antalet skilsmässor och störningar inom familjelivet, som kan få svåra konsekvenser inte minst för ungdomens harmoniska utveckling, har drivit fram familjerådgivning hos såväl landsting och kommuner som enskilda organisationer. Sedan 1960 har till försöksverksamheten på detta område anslagits 100 000 kr. per år, vilket uteslutande använts till av landsting bedrivna verksamhet.

Berättigade att erhålla statsbidrag är de som uppfyller stipulerade villkor. Bl. a. skall det finnas två kuratorer, varav den ene skulle vara fullt kompetent samt två läkare.

Den familjerådgivning som bedrivits under dessa år har visat sig vara av mycket stort värde och i hög grad visat sig fylla ett behov. Den av Stockholms stad bedrivna familjerådgivningen, som pågått en betydligt längre tid än ute i landet, har visat ett stigande antal rådfrågande och har utvidgat sin verksamhet år från år.

All erfarenhet visar alltså att en rådgivningsbyrå, dit de kan vända sig som har svåra problem att lösa på familjelivets område vare sig de är av psykologisk eller ekonomisk natur eller i övrigt berör samlevnaden mellan makar, mellan föräldrar och barn i ett alltmer komplicerat samhälle, är av den allra största betydelse. Att utbygga denna verksamhet i ett hastigare tempo är därför ur många synpunkter önskvärt. I årets statsverksproposition föreslås att bidraget härför höjes från 100 000 kr. till 140 000 kr.

Det finns ett antal familjerådgivningsbyråer, som drivs av enskilda organisationer och som kan uppvisa mycket goda resultat, men som inte kan få statsbidrag på grund av bestämmelserna härom. Mot bakgrund av det stora behov av rådgivning som föreligger finns det anledning undersöka om statsbidragsbestämmelserna bör uppmjukas så att även av enskilda organisationer bedrivna familjerådgivning kan få statsbidrag. Riksdagens beslut 1960 anvisade en sådan möjlighet. En del av den önskvärda utbyggnaden kan ske genom att dessa organisationer verkligen beredes möjlighet härtill. Vi förordar en utredning härom.

Att så få rådgivningsbyråer under dessa år kommit till stånd med statsbidrag torde också bero på bristen på utbildade kuratorer. En utbyggd kuratorsutbildning är nödvändig om denna viktiga verksamhet skall kunna fullföljas. Vi förordar att den av oss ifrågasatta översynen även får inbegripa detta spörsmål.

Hemmavarande ensamstående kvinnor

Problemen för den grupp av ensamstående kvinnor, som under många år i hemmet skött sina gamla föräldrar och vid deras bortgång står i en ekonomiskt svår situation, har bl. a. varit föremål för behandling inom socialpolitiska

kommittén. I ett betänkande har kommittén lagt fram vissa undersökningar liksom förslag till lösning av dessa de s. k. hemmadöttrarnas problem. Enligt kommitténs undersökning är dock denna grupp inte så omfattande som man förmodat. Till grund för kommitténs uppfattning ligger svaren på vissa enkätfrågor som tillställts kommunerna. Att antalet hemmadöttrar minskar med varje år torde vara obestriddigt, men mot uppgiften om att gruppen är kvantitativt ganska obetydlig talar den grundliga undersökning som gjorts i Stockholm och där man redovisar ett proportionellt antal betydligt större än vad som förmodas finnas ute i kommunerna. Förmodligen finns det ute i landet vad man kan kalla dolda grupper, som kommunerna inte nått vid sin uppskattning av antalet.

Socialkommittén framhåller fullt riktigt, att många av dessa kvinnor med god erfarenhet från hem- och hushållsarbete har stora möjligheter att efter rehabilitering gå ut på arbetsmarknaden och fylla stora uppgifter på den sociala hemhjälpens område. Självklart är att denna utväg skall anlitas av alla som kan och orkar utföra ett sådant arbete. Vidare torde en del av dessa kvinnor vara berättigade att erhålla förtidspension.

Enligt vår uppfattning återstår dock en grupp av dessa kvinnor som inte enligt nuvarande bestämmelser kan erhålla förtidspension, trots att de är i behov av sådan. Det gäller sådana som på grund av åldersskäl eller andra orsaker inte kan omskolas och som över huvud taget inte kan inpassas i förvärvslivet. De saknar möjlighet att försörja sig, men de kan ej få förtidspension på grund av att den bristande försörjningsförmågan inte påvisbart beror på medicinska faktorer.

Grunderna för förtidspensioneringen borde därför utformas så, att pensionsdelegationerna kan efter individuell prövning utge tilläggspension till äldre ensamstående kvinnor trots att deras bristande försörjningsförmåga inte direkt beror på medicinska orsaker. Prövningen skulle alltså bli något mera generös för dessa grupper än för andra. Det är inte endast de s. k. hemmadöttrarna som kan vara i behov av ökade möjligheter till förtidspension, utan även andra exempelvis äldre frånskilda kvinnor. Vi anser att pensionsförsäkringsutredningen bör få i uppdrag att utreda denna fråga.

Under hänvisning till det anförda hemställas,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära att utredning skall ske på det familjepolitiska området på det sätt som ovan angivits,

- A. avseende planering av en serviceinriktad och familjevänlig bebyggelse;
- B. avseende statsbidrag till familjedaghem;
- C. avseende barnpsykologisk rådgivning vid barnvårdscentralerna;

- D. avseende inrättande av professur i barnpsykologi;
- E. avseende statsbidragsbestämmelserna för familjerådgivningsverksamheten samt i samband därmed frågan om utbildningskapaciteten beträffande kuratorer; samt
- F. avseende direktiv till pensionsförsäkringsutredningen att utreda de s. k. hemmadöttrarnas problem m. m.

Stockholm den 25 januari 1964

Ruth Hamrin-Thorell

Olle Dahlén

Per-Olof Hanson

Birger Lundström
